

Yttrande av Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Bidraget från företagen inom den sociala ekonomin till ett mer sammanhållet och demokratiskt Europa

(förberedande yttrande på begäran av det rumänska ordförandeskapet)

(2019/C 240/05)

Föredragande: **Alain COHEUR**

Remiss	Skrivelse av den 20.9.2018
Rättslig grund	Artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
Ansvarig sektion	Sektionen för inre marknaden, produktion och konsumtion
Antagande av sektionen	2.4.2019
Antagande vid plenarsessionen	15.5.2019
Plenarsession nr	543
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	118/1/1

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1. Företagen inom den sociala ekonomin tillhandahåller inom ramen för sina många olika verksamhetsområden olika svar på frågan hur vi kan röra oss mot ett samhälle med större sammanhållning och som är mer lyhört för allmänintresset. Den sociala ekonomin är en viktig drivkraft för den ekonomiska och sociala utvecklingen i Europa och baseras på 2,8 miljoner företag och 13,6 miljoner arbetstillfällen som står för 8 % av EU:s BNP. Företagen inom den sociala ekonomin spelar en viktig roll för skapandet och bevarandet av arbetstillfällen av hög kvalitet, framgångarna för den europeiska pelaren för sociala rättigheter och Agenda 2030 för hållbar utveckling.

1.2. Situationen för den sociala ekonomin i Europa i dag är mycket skiftande. Det finns medlemsstater där historiska förutsättningar och den senaste tidens nationella politik stöder sektorns utveckling, medan den släpar efter i andra. Denna situation, samt de otillräckliga ekonomiska resurserna, hindrar den sociala ekonomin från att bidra till den ekonomiska återhämtningen och till en förnyad dynamik för företagen samt från att mildra de sociala spänningar som orsakas av ökad ojämlikhet och fattigdom, att minska arbetslösheten i vissa regioner och att bekämpa otrygga anställningsförhållanden – fenomen som leder till ökad populism.

1.3. EESK anser att medlemsstaterna och Europeiska kommissionen bör erkänna det bidrag som företagen inom den sociala ekonomin tillför utvecklingen av ett aktivt medborgarskap och det allmänna bästa, främjandet av den europeiska sociala modellen och utvecklingen av en europeisk identitet. Ett sådant erkännande blir enbart meningsfullt om det går hand i hand med tilldelning av lämpliga resurser och uppmuntran till att sprida och främja användningen av innovationer och lärdomar.

1.4. EESK konstaterar att företagsmodellerna inom den sociala ekonomin i stort sett inte tas upp inom utbildningsprogrammen och stödrangemången för att inrätta och utveckla företag. Det bör vara möjligt att inbegripa undervisning om den sociala ekonomin i utbildningssystemens läroplaner – en verklig inkörspport till kunskap och entreprenörskap. Man bör därför främja tillgången till Erasmus+ för företag inom den sociala ekonomin.

1.5. EESK upprepar att det är viktigt att stödja företagen inom den sociala ekonomin genom en ambitiös och övergripande politik samt genom en europeisk handlingsplan för sektorn.

1.6. EESK har redan i flera av sina tidigare yttranden uppmanat EU:s institutioner och medlemsstater att garantera särskilt stöd till social innovation, vilket inbegriper erkännande av och politiskt stöd till företag inom den sociala ekonomin och det civila samhället som en viktig samhällsaktör samt tillhandahållande av gynnsamma villkor.

1.7. EESK uppmanar kommissionen att klargöra begreppet social ekonomi på grundval av dess olika nuvarande former.

1.8. EESK påminner kommissionen, medlemsstaterna och Eurostat om att det är nödvändigt att genomföra förslagen i handboken om satelliträkenskaper i syfte att skapa ett statistiskt register över företag inom den sociala ekonomin.

1.9. EESK erinrar om behovet av att genomföra fler undersökningar för att förstå i vilken omfattning och genom vilka mekanismer företagen inom den sociala ekonomin bidrar till att stärka den sociala sammanhållningen och demokratin och till att stimulera ekonomin. Detta skulle göra det möjligt att minska den befintliga klyftan mellan de nya medlemsstaterna och resten av EU.

2. Allmänna kommentarer

2.1. Företagen inom den sociala ekonomin kännetecknas av att de tjänar allmänintresset eller någon del av samhället och inte har som mål att maximera sin vinst. Deras mål är tydligt socialt: det handlar om att förbättra individuell och kollektiv välfärd genom att minska ojämlikheten och öka den sociala sammanhållningen. Det handlar också om att bidra till utvecklingen av arbetstillfällen av god kvalitet inom socialt ansvarsfulla företag.

2.2. Den sociala ekonomin är en form av organisering av mänskliga verksamheter som har sin grund i kollektiv egendom, solidaritet och deltagandedemokrati, bygger på ekonomisk effektivitet när det gäller medel och säkerställer produktion, distribution, utbyte och konsumtion av varor och tjänster. Den bidrar till ett aktivt medborgarskap och till individuellt och kollektivt välstånd. Den sociala ekonomin finns inom alla områden: det ekonomiska området, det sociala området, samhällsområdet och miljöområdet.

2.3. Flera faktorer håller gradvis på att undergräva grundvalarna för våra samhällen som bygger på demokrati och social sammanhållning: minskade offentliga utgifter och sociala skyddsnet, de finansiella och spekulativa marknadernas inriktning på vinst och kortiktig lönsamhet, populismens framväxt och ökande ojämlikhet.

2.4. För att hantera denna samhällsutveckling och den växande osäkerheten, samt för att bibehålla ambitionerna när det gäller den ekonomiska utvecklingen, bör EU bidra till framväxten av demokratiska samhällen som är präglade av sammanhållning och liktydiga med ekonomiska och sociala framsteg samt bekämpning av diskriminering och alla former av socialt utanförskap. EU kan leva upp till sina ambitioner och försvara sina gemensamma värden genom ett ambitiöst genomförande av den europeiska pelaren för sociala rättigheter och genom att uppnå målen för hållbar utveckling.

3. Social sammanhållning och civilsamhället

3.1. Social sammanhållning är, enligt Europarådet, ett samhälles förmåga att säkerställa välbefinnande för alla invånare genom att minska skillnader och förebygga marginalisering. Kommissionens ambition med politiken för ekonomisk, social och territoriell sammanhållning är att minska skillnaderna när det gäller välstånd och utveckling mellan regionerna i EU. Angrepp på den "sociala sammanhållningen" ger upphov till växande frustration och slutenhet kring den egna gruppen – en grogrund för antidemokratiska idéer. Demokrati och social sammanhållning och en fri och oberoende civilsamhällesstruktur är en del av det europeiska projektet, även om de i dag kan diskuteras. Den sociala ekonomin, genom dess i huvudsak sociala syften och effekter, svarar pragmatiskt mot målen när det gäller sammanhållning och utveckling och bidrar samtidigt till en demokratisk modell.

3.2. Av historiska skäl och på grund av olika kontexter kan det civila samhället definieras på många olika sätt och ta mycket olika former i de olika medlemsstaterna. Dess framväxt beror på kulturella och politiska traditioner. Vissa organisationer (fackföreningar, sammanslutningar, inrättningar etc.) är varaktiga, medan andra är verksamma under en viss tid. Företagen inom den sociala ekonomin kan, i och med att de utgör en ekonomi som består av människor och inte kapital, betraktas som en del av det civila samhället.

3.3. Det civila samhället är i viss mån en inkubator för utvecklingen av företag inom den sociala ekonomin och följaktligen en pådrivande kraft när det gäller sammanhållning. Genom att skapa företag inom den sociala ekonomin kan det civila samhället ge vissa minoritetsgrupper rätten att bli hörda eller utveckla verksamheter som inte är särskilt lönsamma, eftersom de inte nödvändigtvis skulle tas i beaktande av mer traditionella företag. I en tid med främlingsfientliga rörelser och demokratisk tillbakagång kan företagen inom den sociala ekonomin bidra till mer demokrati och mer sammanhållning (artikel 2 i fördraget), t.ex. när det gäller migranternas integration⁽¹⁾.

3.4. Den sociala ekonomin, dess bidrag och mervärde för våra samhällen ignoreras allt som oftast inom skol- och universitetsprogram, och detsamma gäller inom entreprenörprogram. Medlemsstaterna, liksom EU:s organ, bör därför göra det möjligt att ge utbildning om den sociala ekonomin – inte för att genomdriva den, utan för att ge medborgarna tillgång till verktyg för att dra nytta av den.

4. Den sociala ekonomin – en ekonomisk modell som fungerar annorlunda

4.1. Den sociala ekonomin har sitt ursprung i medborgarnas organisering för att tillgodose ekonomiska och sociala behov, liksom kulturella behov, i samband med stora samhällsförändringar. Företagen inom den sociala ekonomin har först och främst definierats av juridisk status, dvs. grundläggande kontrakt som berörda parter fritt sluter med varandra och som fastställer gemensamma regler för deras funktion. På så vis skapades ömsesidiga företag, kooperativa företag och föreningar, och därefter tillkom stiftelser. I dagsläget är det främst dessa företagsformer som används för att skapa företag inom den sociala ekonomin⁽²⁾.

⁽¹⁾ EUT C 283, 10.8.2018, s. 1.

⁽²⁾ EESK:s studie från 2017: Recent Evolutions of the Social Economy in the European Union.

4.2. I takt med samhällenas utveckling har andra typer av strukturer tillkommit: företag för arbetsmarknadsintegration (WISE) som är aktiva inom sektorer för social integration och funktionsnedsättning, och sociala företag som sysslar med återvinning och återanvändning, omsorg för människor och miljöskydd.

4.3. Europeiska kommissionen har i olika typer av dokument (initiativ och förordningar ⁽³⁾) varit en pådrivande kraft för att stödja utvecklingen av sociala företag, vilka i huvudsak är företag inom den sociala ekonomin. I nuläget förs debatter om faktisk integration av socialt företagande, som det inte finns någon entydig definition av.

4.4. EESK har länge efterlyst en handlingsplan för företag inom den sociala ekonomin för att säkerställa utveckling och tillväxt och för att frigöra denna sektors fulla potential i Europa. EESK anser att företagen inom den sociala ekonomin är en del av den reguljära ekonomin och inte står i konflikt med andra företagsmodeller. De flesta av de befintliga programmen för företagsstöd, utveckling och uppstart, samt andra nödvändiga förutsättningar såsom lagstiftning och finansieringsinstrument, misslyckas dock ofta med att stödja företag inom den sociala ekonomin, främst eftersom de är utformade för en standardiserad, mer traditionell företagsmodell och företagsverksamhet. Dessutom måste företagen inom den sociala ekonomin erkännas och involveras fullt ut i den sociala dialogen.

5. Samarbetets och den sociala ekonomins bidrag till målen om social sammanhållning och demokrati

5.1. Demokrati är själva kärnan i definitionen av den sociala ekonomin och den dynamik som dessa företag för med sig. "Intern" demokrati återspeglar principen "en person – en röst" inom beslutsfattande organ och deltagande av många olika kategorier av aktörer i förvaltning av företaget, såsom arbetstagare, användare och mottagare.

Den roll företagen inom den sociala ekonomin har för demokratiseringen av vår ekonomi är dock något som går långt bortom interna förvaltningsmetoder. Det finns i själva verket en demokratisk dimension som ger medborgarna möjlighet att engagera sig i gemensamma aktiviteter och bidra till samhällsdebatter. Här utgör företagen inom den sociala ekonomin en verklig skola för deltagandemedokrati.

5.2. Denna demokratiska funktion hos företagen inom den sociala ekonomin existerar på olika nivåer: genom varor och tjänster de erbjuder, alternativ de möjliggör, svar de ger på behov som inte har tillgodosetts, forum för att uttrycka åsikter och föra debatter som de bidrar till att inleda, lobbying- och medvetenhetsåtgärder som de vidtar. De bör anta en företagsmodell som tar större hänsyn till miljöfrågor, förhållandet mellan arbetsmarknadens parter och arbetsförhållandena för de anställda.

5.3. När den sociala ekonomins bidrag till sammanhållningen diskuteras finns en tendens att främst framhålla dess "avhjälpan" kapacitet, insatser bland människor i svårigheter och bidrag inom de sociala och vård- och omsorgsrelaterade sektorerna. Det finns tveklöst en tendens att tillskriva den sociala ekonomin en avhjälpan funktion, som är nära förbunden med föreningslivet. Det är dock viktigt att betrakta sammanhållning och demokrati utifrån den politik och de förfaranden som företagen inom den sociala ekonomin ger upphov till för att kunna mäta deras samhällspåverkan.

6. Social och territoriell sammanhållning – ett konsoliderat och integrerat europeiskt område genom den sociala ekonomin

6.1. Globaliseringen, uppbyggnaden av den europeiska inre marknaden och de stora industriella revolutionerna har lett till stora förändringar i regionerna. Vissa regioner drabbades hårt, och vissa är fortfarande hårt drabbade, särskilt av avindustrialisering och arbetslöshet.

6.2. Ekonomierna i de nya medlemsstaterna har genomgått långa och ibland svåra processer för att övergå från kommunistiska planekonomier till reglerade marknadsekonomier. Den institutionella och politiska anpassningen har fört med sig konsekvenser för deras samhällen och ekonomier, samt för migrationsflödena. Dessa förändringar har även påverkat de små och medelstora företagen, särskilt sektorn för kooperativa företag i dessa länder, som har varit etablerad under flera decennier, även under övergången mot ett marknadssystem. En utveckling av den sociala ekonomin i dessa länder skulle kunna bidra till det mål som EU strävar efter att uppnå: ett konsoliderat och integrerat europeiskt område där de sociala och ekonomiska skillnaderna mellan EU-15 och de tolv nyaste medlemsländerna i Öst- och Sydeuropa minskas och undanröjs.

⁽³⁾ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1296/2013 av den 11 december 2013 om Europeiska unionens program för sysselsättning och social innovation (EaSI) och om ändring av beslut nr 283/2010/EU om inrättande av ett europeiskt instrument Progress för mikrokrediter för sysselsättning och social delaktighet (EUT L 347, 20.12.2013, s. 238).

6.3. I många länder i denna region har den sociala ekonomin tappat allt mer prestige. Trots detta har sektorn inte försvunnit. Efter ett halvt sekel då ömsesidiga företag, föreningar och stiftelser nästan försvann helt och hållet i dessa länder har de gradvis upptäckts på nytt och växt fram parallellt med utvecklingen av det civila samhället, sociala rörelser och fackföreningar. Utvecklingen av denna "tredje pelare" i de nya medlemsstaterna bör betraktas som en del av deras verkliga integration i den europeiska sociala modellen.

6.4. Utbildnings- och informationskampanjer om den sociala ekonomins och de kooperativa rörelsernas historia, traditioner och nationella rötter bör göra det möjligt att råda bot på de negativa uppfattningar som förknippas med de kommunistiska regimernas tvångskooperativ och förena de nya formerna av sociala företag med den sociala ekonomins traditioner.

6.5. Parallellt har folkvalda, företagare och invånare i länder med en stark tradition av social ekonomi försökt att blåsa nytt liv i sina områden och hantera de ekonomiska och sociala obalanser som de ställts inför. Traditionella och nya former av den sociala ekonomin har många gånger stått i centrum för lokal politik och bidragit till både sammanhållningen och det demokratiska livet.

7. Företag inom den sociala ekonomin för med sig sociala och ekonomiska innovationer

7.1. Innovationer kallas ofta sociala innovationer eller samhällsinnovationer, ett ämne som EESK har behandlat i tidigare yttranden. Grunden för sociala innovationer är ett etiskt eller ideologiskt synsätt eller ett som bottenar i allmänintresset, och detta speglas i den roll som civilsamhället har när det gäller att forma välfärdssystemen. Företagen inom den sociala ekonomin är katalysatorer för social innovation eftersom de är inriktade på särskilda användargrupper, ett icke tillgodosett behov i samhället eller på att fylla ett tomrum.

7.2. Vi ser nu en framväxt av en mängd nya företagsmodeller som omformar förhållandet mellan producenter, distributörer och konsumenter såsom funktionsekonomin, delningsekonomin och ansvarstagande finansiering. Företagen inom den sociala ekonomin är inte nya men passar in i denna kategori av alternativa ekonomiska modeller, eftersom de alla försöker lösa andra stora utmaningar för människan och planeten som är av yttersta vikt för hållbar utveckling, såsom social rättvisa, deltagandedemokrati och bevarande av resurser och naturkapital. EU kan bli ledande inom modeller för innovativ ekonomi som gör begreppet ekonomiskt välbefinnande oskiljaktigt från begreppen socialt skydd av god kvalitet och miljömässig hållbarhet, och som definierar ett "europeiskt varumärke". EU bör följaktligen ha höga målsättningar i denna fråga.

7.3. I Belgien gör det kooperativa initiativet Smart det möjligt för de oberoende arbetstagare som är medlemmar att utveckla sin ekonomiska verksamhet inom en säker ram. Smart pågår för närvarande i nio europeiska länder och omfattar totalt 120000 yrkesverksamma.

7.4. I Spanien har den kooperativa gruppen Mondragon sedan mer än 70 år en viktig roll i den ekonomiska och sociala utvecklingen i Baskien. Mondragon Corporation sysselsätter för närvarande mer än 90000 personer.

7.5. I Frankrike har kollektiva kooperativa företag (*sociétés coopératives d'intérêt collectif*, SCIC) haft en betydande roll i fråga om att stödja och återanpassa missgynnade grupper. De har blivit aktörer i den territoriella utvecklingen och leder projekt för lokal utveckling.

7.6. Fler och fler yrkesverksamma och forskare på det digitala området arbetar i form av kooperativ och företag som grundar sig på "immateriella gemensamma tillgångar".

7.7. En liknande situation råder på områdena för rättvis handel och produktion och distribution av jordbruksprodukter av god kvalitet från ekologiskt och hållbart jordbruk. Inom miljösektorerna blir initiativen från företagen inom den sociala ekonomin allt fler.

7.8. Företagen inom den sociala ekonomin är inte enbart småföretag. Vissa av dessa företag inom bank- och försäkringsområdet (t.ex. *Crédit coopératif* i Frankrike och *Groupe P&V* i Belgien) är ledande på de nationella marknaderna. Kooperativ för konsumtion och distribution har likaledes en viktig ställning inom närhandeln i Europa.

Bryssel den 15 maj 2019.

Luca JAHIER
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande